

ЦРНОГОРАЦ.

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 5.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 20. ФЕБРУАРА 1871.

ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предлага и све наручбине шаљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

НОВИ МИНИСТРИ У БЕЧУ.

Кад се промјене министарство у једној земљи, онда се појављује гомила оправданијех очекивања у народу, — јер код таквога министарства обично значи немоћ његову према струји народнијех тежња, којима је морало поддећи.

У Аустрији је то међутијем са свим другчије. Тамо је као што је и у свакој силом-уставној држави. Читати у новинама телеграм, да се у Бечу промјенуло министарство или слушати кога гдје приповједа, да се сунце сваки дан рађа — то је са свим свеједно. Она ће вас вјест толико исто занимати, колико би вас ова прича изненадила. Шта више човјек, који прати свијетске догађаје, прије би се зачудио, када би се преварио у своме очекивању, т. ј. када се бечко министарство не би измјенило у једној години.

Нема ваљда ни једне земље у којој су министарске промјене тако честе као у Аустрији. Само прошле године мијењало се оно три пута. А да се одступање Потоцкова министарства није повлачило више од два мјесеца мал' да не би свако годишње вријеме имало своје министарство. Морамо само опоменути наше читаоце да не помисле, да су та министарства различнијех праваца и да су она постајала жртве својега политичког увјерења. Не, увјек је један вјетар духао у свијету бечкога министарства, и увијек су они падали што су мимо здравога земљишта тражили ровито у противности са својим народима. Једно министарство за другчијем како је долазило, долазило је на измјенце цијелој монархији као јесен и зима — узимало јој је својом хладном ногом снагу, а ни с чим је није кријепило, само су за Словене била постојана студена зима.

При свем том данашње ново министарство било је у стању раздрмати равнодушност, с којом се дочекиваху те промјене. Имена новијех министара нијесу истина поздрављена с радом, али су за то дочекана необичном жестином, о-сута су жестокијем погрдама. Што је најзначајније у овој ствари словенски листови још не изричу свој суд Хохенвартовом министарству, а

њемачки, којијема су бечки вође, изливају сву жестину своју на њ. За праву оцјену данашње владе цизлитавске да ће нам најбољу прилику ступање њезино пред царевинско вјеће. За сада је доста а и вриједно је размотрити јавно расположење у Аустрији према њој, и обротно, као и одношај њезин у извањској политици, јер — морамо унапријед поменути — гласови су били јако учестали, да ће се и гроф Бајст измјенити.

Уображење и страх кадри су све представити. Можда ти листови мисле по томе, што су два Чеха у министарству, да ће и на мјесто државнога канцелара доћи Словен, или бар човјек таквога духа, који би био Аустрији ни мање ни више, него — „зао дух!“. Већ смо читали у једноме листу, гдје се нариче за онијем временом, када је Метерних скоро четрдесет година управљао државнијем пословима и када је Шварценберг непотично сједио на министарској столици, догод га није смрт уклопила.

Истину рећи, данашње министарство није састављено из таквијех лица, која би Словенима бар указивала бољи, праведнији положај у монархији, а ступајући на владу нијесу баш ништа више ни објегала, него њихови заборављени другови, премда знамо колико вриједе бечка објегана. С тога је тешко и наћи узрок толикој бојазни од Славена услед новог министарства и прије би га ваљало потражити у старој навики и жудњи њемачкој за господарењем над Словенима.

У министарство су узета два Чеха, и Чехе није ни мало радост понијела због тога, нити су они више таква политичка дјеца, да им се могу тијем замазати очи. Напоследку, то и сами Њемци знају, Хабијетипек и Јеричек нијесу ни узети у министарство, да пославене Аустрију, него се по староме безусцјешном начину покушало да се ућуткају и примаме Чеси, који су као зрео народ, тврди у својој одлуци и неодустају од ње. Та то и јесте старо зло аустријске монархије, што она тражи своје спасење у покушајима, који су не само очевидно безусцјешни, него доносе зле посљедице по њу. Стога и таквијем начином

неће она никада ни дочекати да се држављани њезини срећни и задовољни назову „Аустријанцима“, него ће свака народност морати гледати да обезбједи своје биће, а то ће увјек доводити у противност народности са владиним начелом.

Чеси као и сви остали славенски народи исказали су јасно и не један пут, шта хоће. И то је чињеница с којом свака влада цизлитавска мора рачунати. Без тога биће увјек тежња њемачка за хегемонијом славак сап, из кога ће их кретање свијести словенскијех народа ваздан немило трзати.

Но како су нас аустријски државници научили вјеровати, да су они кадри свашта прије учинити него поћи онијем путем, којијем би се могли извући из данашњега опасног стања, то нам је тешко надати се бољем и од овога новог министарства. Све по старом остаје и остаће у старој Аустрији и то можда дотле, док не виде да су биле искрене оне опомене самнијех народа њезинијех, које они данас зову претњама.

Колико смо се дужни обазрети на унутрашњу политику аустријску због онијех милијуна наше браће и сродника нашијех, толико и још више морамо пазити на кретање њезине спољашње политике. Данас имамо повода томе у толико, што се Њемци боје „славенско-феудалног кабинета“, и што мисле да би такво министарство у Бечу и спољну политику аустријску измјенило и повело на опасан пут, као да има још и опаснијега по њу од досадашега правца њезина.

И у листовима и у Бајстовим отружницама и у државноме вјећу, увјек и свуда, кад год је о томе ријеч, чућемо владино увјеравање, да Аустрија своју спољашњу политику управља према околностима имајући непрестано у виду сигурност својијех граница.

До 1866 године нијесмо имали повода вјеровати томе, алл од тз године, од Кенигреца, од како је из Њемачке истиснута, од како су јој од стране Италије окраћени рукави, од како је њезин положај између силе Русије и велике Њемачке дондта постао тежак, па још са обзиром на њезино унутрашње стање, ми смо готови да

ПОДЛИСТАК

БОЖИЋ НА ЦЕТИЊУ.

(Свршетак).

У здравици својој свијетломе кпезу желио је г. митрополит, што му сваки Србин жели — дуг живот и срећу у животу.

„И дај Боже“, рече даље, да скорим, господару поведеш твоје јунаке у јуначки бој, па да свјетлост слободе, коју ми уживамо загрије сву браћу нашу у Херцеговини, Босни, старој Србији и у свијема крајевима, где још под туђинскијем игом стењу. Твој ће глас господару, са високога Ловћена чути и најудаљенији Србин и одазваће ти се! У Призрену до године, да Бог да, Божић слави! Живио господару! Живила слобода српска!

„Живио!“, грмне у дружини. „Многаја љета!“, громко се заори.

Ова здравица г. митрополита бјеше квасац расположењу нашем. Веселост набуја и жив се разговор развије.

О чему?

А о чему се јунаци разговарају до о јунацима и о њиховијем јуначкијем дјелима. И данашњи и старији и најстарији јунаци наши бјеху помињати, па тако дођосмо и на владу Данила и на онај догађај, што га напријед испричасмо.

Само јунак умије цијенити јунаштво. Бјеше милина слушати, како Црногорци са очевидном искреношћу, тронутошћу а у исти мах и са највећим одушевљењем помињаху јунаштва и признаваху заслуге својијем претцима.

Црногорци су баш доста војевали и ето се скоро непрестано бијемо с крвницима нашијем, али примјера равнога ономе на бадњи дан нема више. Јест, тако ми светог Петра! нема више! рећи ће један Црногорац.

„Дондта нема“, прихвати други и владика Данило и ђедови наши учинише тада да смо сада слободни у нашој Црној Гори.

— Учинише, Бога ми! одговори опет други. И да тада неистријебисе Турке у Црној Гору, ми би данас били раја као и остала браћа наша у Турској, која се сада има у невољи бар на кога обазрети и поуздати. Овако смо хвала Богу и јунаштву нашега народа слободни па можемо

и морамо да мислимо и па ослобођење наше подјармљене браће. Бог зна шта би данас било од нашега народа да не бјеше тада владике Данила. Али за то га и славио као оца, који нам је оставио у наслјетство данашњу слободу.

— Бога ми, да Црна Гора није сиромашна ваљало би да му подигне споменик од сухога злата. Тако се дуго разговарасмо о Данилу и о ономе догађају. Црногорци којијема је познат онај догађај приповједаху о мукама, које је Данило претрпио у Подгорици од Турака и о јаду турском, који их је снашао на бадњи дан у Црној Гори. Из сваке ријечи јасно се виђаше, како је свакоме Црногорцу дубоко у срце усађено поштовање према владика Данилу. Па с тога је и оно мишљење „да би му ваљало подићи споменик од сухога злата“, напало одмах жива одјека.

— Ако му не можемо од сухога злата, а ми дондта треба онакав какав можемо. Ако ви је, браћо, драго, и ако се саглашавате с овијем, приложимо на споменик владика Данилу ево још овдје, колико који може. Ја према мојему стању дајем 25 талира. Моћнемо дондта скупити толико, да му пристојан споменик подигнемо. А као што сви знамо, владика Данило пије сам

joј вјерујемо. За Аустрију није рат и она се не смје упуштати у јевропске заплете. То су њезини увиђавни људи више пута изјавили и она је доиста паметно радила, када је из далека гледала покољ између Њемачке и Француске и улазак нациј у Рим. У руском питању истицала се само Аустрија мало живље, па с тога су је са свију страна, сажелавајући је и опомињали, да не баца на коцку свој опстанак.

Сада, услед гласова о отступању Бајстову, наилазимо опет на ону стару цјесму, која би се доиста и заорила, када би само биле мало јаче и здравије груди у онога, који би је радо зајевао.

Њемци, непријатељи данашњег министарства постали су сада пријатељи Бајсту при свем том, што им је грешан, због "његове тежње за изравнањем." Они се боје, да не би, ако би и он отпустио, и на његово мјесто дошао Словен, па би онда Аустрија постала словенска, што би било јак опасно за њу данас, када Русија почиње стварно своју политику. Тој политици руској, веде, не може никада стати на пут словенска Аустрија, него једино аустро-угарска држава. Па онда даље исповједају се, да Аустрија пошто је истиснута из Њемачке и пошто је осакаћена у Италији мора тежити на исток ради свога положаја као велика сила.

Ништа неможе бити јасније од овога мишљења, које нам искрено исповједа један бечки орган.

Словене треба дакле угњетавати с тога, да не добију превагу у Аустрији, јер би у том случају био крај Аустро-угарској и преко њезине лешине отишли би Руси у Цариград. О такој унутрашњој политици сувишно је више говорити. Довољно је показано куд ће Аустрија доспјети тим путем. Но ни правац спољне политике, т. ј. тежња истоку, не би био ни мало безопаснији за Аустрију, када би се усвојио. Први корак у то име од стране Аустро-угарске покренуо би сву Русију за њом и подигао би сав исток пред њом. Аустро-угарска треба једном да се увјери да на истоку нема за њу ни једне столице земље. Српска, Босна и српска Херцеговина хоће да промјену свој положај, јер им је постао несносан турски јарам, али народ наш у тим земљама нашим хоће да послје дугога робовања одахне у потпуној слободи и независности својој а у загрљају са браћом својом, а никако у промјени господара.

Нећемо да погађамо мислили се са промјеном министарства у Бечу промјенити и спољашња политика, или ако је већ постојала таква, мислили се с њом отворено почети. То се мора само показати. Нама би милдије било дане буде тога, а за Аустрију, мислимо, било би зацјело боље.

НАШИ ОДНОШАЈИ.

(Продужење и конач.)

Сад, пошто смо виђели, да узајемни одношаји између словенских племена, нити су добри,

за нас очистио Црну Гору од Турака, него је оставио и цијеломе српству слободну Црну Гору, коју данас браћа наша зову "узданицом својом." Можемо се дакле надати да ће и они похитати с приловима.

И весело и једнодушно пристане сва дружина на тај предлог и у часу скупи се за столом преко 400 талира. Одмах се састави и један одбор, за ту цџ из овјех лица: Иларион, митрополит, Љубиша, архимандрит, Буру Матановић, војвода, Буру Церовић, војвода, Милан Костић, ректор богословије и Симо Поповић, уредник.

И тако увеличасмо ми славу првога дана Божића овјим лијепим дјелом. Весели и задовољни кренемо се сви осим Њ. Свјетлости од г. митрополита редом сенаторима. И те посјете трајаху вас дан и сјутра дан, а све весело у братској љубави. Дуго би било када би све потанко описивао и вадио све оне пријатне утиске из срца, који ће нам дуго остати као најкраснија успомена.

Са српском жељом коју је г. митрополит у својој здравници изразио завршујем ову цртицу:

"У Призрену до године, да Бог да, српство Божић славио!",

нити одговарају захтјевима и потребама данашњег времена; и пошто смо опет прегледали аспирације сваког поглавнијег словенског племена посебице, у којима аспирацијама вишом страном лежи и прави узрок онијем хрђавијем одношајима међу Словенима уопште: не остаје нам друго, осим то, да изложимо и наше напоре, како би они неповољни одношаји могли престати, а мјесто њих, добри и за укупну будућност Словенства пробитачни настати.

По нашем увиђању требало би да се Словени прије свега трсе свог досадањег тврдоглавог и неразборитог ситничарења, политике егоистичне, себична рада, неспретнијех поступака. Прваци, домољуби, главе, руководиоци, заточници свога народа, — којима у дно пало да с народскијема пословима управљају; да воде народ к срећи и благостању; да стварају основе раду и подхвату; да просјецају другове и разваљују кланце. Јадикове пред током народскога развитка; једном ријечи, да народ стварају народом крпљенијем, великијем и могућнијем: — ти исти прваци, домољуби, главе, руководиоци и заточници народни, имали би једно једино начело свиколници усвојити, и то начело, као угодни камен поставити будућој огромној згради великог Словенства.

Таково пак начело требало би да буде сваком Словенину, од првог до последњег, задња цијел, то јест, она, ка којој би сваки душевно спјешити имао, и по мјери својијех сила, имао би сваки свој камен себи на шију наложити, и на обшту народну зграду положити, док камен до камена и полаком не постане: "Зрно — вели народна пословица — до зрна, погача; камен до камена, палача." — Ово међутим не би ваљало да смета и посебном раду, да се народске ствари по околностима помажу, како се гђе може, и колико се кад боље и згодније може; јер удјелотворење великог заједничког Словенства није заиста таква ствар, која би се могла извести, док би човек, што по се вели дланом о длаку, или оком трену. Таково се воће стопро почело заматати, па му ваља једрити и зренути; а вријеме савршене му зрелости, стјчи најпре у божијијем рукама, па онда у нашем складу, у нашој љубави, у пригнућу нашем, и у нашијем искрепљем оцјећајима за обште добро и за обшти напредак народни. Склад и љубав наша, могу се узети као влага и топлота, без којијех ништа не зрене; а колико су та својства јача, сталнија и истинитија: у толико се брже и плодотворније уз њих зачимљу, развијају, напредују и зрену свака подuzeћа, а навластито народна подuzeћа.

Вишеспоменуто начело имало би се сводити на ове саме двије ријечи: "Укупно Словенство." — Ваљало би да сваки Словенин ове двије ријечи у један израз постављене, себи у срце дубоко уреже, да тврдо и непомиљно до самог гроба при њима заостане, а при часу смрти да их силовима и унутима, као најсвјетлији аманет опоручити не пропусти. Укупно Словенство, једино је, које може сачувати да се поједине словенске гране не испревијају, не изломе, и не изпогибају. Остане ли Словенство и по сад као и досад раздробљено и размождено; а међутим се, сусједни њему народи, састуче у једну свезу и у једну снагу: куд би нам се тада станити могли многи дијелови Словенства? шта ли би тад и исто Словенство значило? — Значило би мртво име; име без моћи и живота.

Ама без чиста програма, који би се оснивао на очевидној правди, на суштој правичности, на несобичној једнакости и на најугледнијем поштењу: Словени — као што су уопште по природи осјетљиви, на неслогу лаки, на себичност попуљиви, тврдосрдни, осветљиви, инације и кавгаије, — не би се ласно могли у једно коло ухватити и у њему јуначки посковити. Сваки егоизам, мас чије стране, морао би доиста ударати на љут и усаван одпор код другијех страна; одгуд би се Бог зна каков раздор пораћао, а с раздором рађала би се и зла срећа по нас свакога на по-се, као и по цијело Словенство.

Споменути програм имао би се у сљедећим основима поглавито садржати:

Свако словенско повеће племе, да има своју управу за домаће своје послове; а та сва словенска племена у савез сајужена, да избирају опет себи једног фактора (члнителя), који би имао бити за све заједничке послове.

Сва словенска повећа племена, да немају хегемоније једно над другијем; а из обштег договора да одаберу један словенски језик, којим би се служили у заједничкијем пословима и међусобнијем одношајима. У књици пак и

науци, нека се свако племе развија на свом властитом књижевном језику, без да би му зато ма ко на пут станути могао.

Свакоме Словенину своја вјеро-исповјест да је слободна у свему и по свему, била она хришћанска или и не хришћанска; нити ма којем Словенину разлика вјероисповједи смета, да он ужива свако грађанско право, будући сваки обвезан да и дужности грађанске сноси и испуњава.

Сви се Словени узајемно помажу против сваком вањском нападају буди своје стране, и суразмјерно носе терете, који требају за обште цијели. Савез је словенски тврд и не нарушив.

Кад би се одприлике овакав, или и још боље уређен и попуњен програм саставио, и од свијех Словена пригрљен био, нема ни сумње да се тад и Укупно Словенство не би могло оживотворити. А једанпут оживотворена заједница тог великог Словенства, пуног још нестрошних сила и моралне снаге и моћи, Словенство би могло заиста постати народом, каквога још доселен није бивало, нити га је још повјестница свијата у своје листове забиљежити могла.

Ако је дакле и паметна и пробитачна ствар, да се свако словенско племе буди, подиже, развија и утврђује колико му икад све његове силе могу и поднашају, колико ли му икад кружеће га околности допуштају: толико је исто и паметно, — пробитачно, оа још и необходимо, да би се сва словенска племена једно на друго нашла, и узајемно, колико је више могуће, морално и материјално у данијем згодама и приликама помагала; и да би сваки појединац Словенин знао, да му његова задња цијел у укупном Словенству почива, и да ће само онда Словенин право своје значење имати, кад се већ укупно Словенство свршенијем дјелом учини.

Ове наше напоре излажемо с циглом намјером, да би смо и ми Словени, не запуштајући наше посебне послове, које нам налажу садашњи тренуци, настали пријањати уз већи рад; рад од свеобштега замашаја; рад по којем би се доиста препородити и узвиштити могли на степен велика и значајна народа. Па као најпреча потреба, да би се таква задаћа постигнута могла, било би, да Словени одама предузму поправљати међусобна своја одношаја, дотјеривајући их да буду онакови, какви обшто ствари доликују, и особито избјегавајући сваку себичну и уопште претјерану аспирацију. Нумеричност већег племена, да не преоблађује над мањим племеном, по да се уравњује једно с другијем племеном тако, како би мање као и веће остало при подпуном уживању својијех властитијех права и при својој индивидуалној слободи. — Словенима предстоји борба; борба на смрт и живот; борба дуготрајна, из које само тад побједопосни изићи могу, ако, чврсто један уз другога стајали буду, и ако управ тада јаче и одважније брат брата подржавао и не издавао буде, што им виша погубељ грозила буде, и што се већма буду против њима жестили и подизали њихови црни злотвори и заклетни душмани.

Само онда кад свиколници Словени, духом и душом уједињени, развију своју заставу, па којој ће бити уписана она два слова. "Укупно Словенство", мораће их и Европа поштовати, и стиснути се у раменима те реи; "сад им се већ не може ништа." — А дотле, док свако племе словенско буде на своју цијев прећу мотало, клупко ће се међутим симо тамо котурати, мрсити и кидати; а врагови словенски неће заната оскршенијех руку стајати, но ће настојати да што већма заплету, замрсе, испрекидају и жиче на свој витао намотају.

Предвиђамо и сами, што ће јачајемо многи помислити и рећи, да би у оваковој заједници Словенства, Русија својијем огромнијем бројом претежнија, вазда у обштитијем словенскијем пословима онако разполагати могла, како би њезиној воли боље угађало и њезинијем интересима боље у прилог било. — Не одричемо да тако не би могло и бити, кад би егоизам Русијом овладао, и кад Русија не би појмила свој прави позив у Словенству. Сила може све чинети, али се сила најзад може и разчињети; а последице су разчињеној сили највеће, најужасније. — Русија је позвана да Словенству буде јаки штит, десна рука, бритка сабља, сидро спасења. Што Русија боље и искреније одговарала буде сваком свом позиву, тим ће се боље она сама у себи крјепити, и од спољнијех претњамање бојати се. Русија је већ освједочена, да сва њезина снага стоји у Словенству, као што је већ и сваки паметан и

разборит Словенин освједочен, да се и Словенство без Русије успјешно кретати не може, и да је боље бити уз Русију словенску, него ли уз ма којег туђинца; јер ако свој свога и над јаму доведе, опет га у јаму неће бацити; а туђин не само што ће у јаму убацити, него ће је и засути, да јој се не зна јаза ни перваза. — Русија пак не може бити према Словенству нехарна, неправедна, бесмислена: прво, што и њу словенска крв оживљује, словенско име окршћава, словенска народност веже; а друго, и зато: што политика свеласти, као најнеприроднија напредујућем току свјетских и уопште друштвених ствари и одношаја, могла би њој првој вратом закренути, и исту велику Русију на парченца разтројати. — Русија у свему обазрива и предвидљива, не би се смјела ни усудити, да осјетљивост другијех Словена подјарује, нити да пружа сама словенскијем душманима ма које средство, којим би се они, противу њој и против Словенству уопште, послужити могли. — Русија се са Словенством мора обновити, а Словенство с Русијом помладити. Обновљена Русија с помлађенијем Словенством постају прва моћ у Европи, па би постали могли и првијем народом на свијету.

Ко много нагађа, тај мање погађа; а ми треба да завријемена угађамо, како би смо што прије до тога успјели, да се узајемно љубимо, слажемо и домажемо, Свакијем даном, сваки и цигли тренутај постаје скупљим и драгоцјенијим за живот и обстанак Словенства. Вријеме је за људе. Ми Словени треба да већ озбиљно уз посао већи пристанемо; да се о том послу највећма договарамо и разговарамо; да се један другом чисто изјаснујемо, и да један другога на тачку длаку појмимо и разумјемо. Само овако можемо међусобне одношаје у братске одношаје стопити; ухватити се у коло једно:

“Једнолико стасом и узрастом,
Једнолико оком и погледом,
Једнолико рухом и одјелом,
Једнолико срцем и умјењем:”

те уз идеју

укупног Словенства душевно прионути, и показати Европи да јест Словенства, и да ће Словенства бити.

*

ДОПИСИ.

КОТОР 17. фебруара. Овамо у Боки догађа се по гђешто, без да на то ико главу осврће. Овђе је одскора потражила политичка власт од бокелских општина, да ове потанко обиљеже по колико солдата сваки дом по варошима и по селима примити и смјестити може; а међутим се војничке провијанде непрестано довозе. Кажу да општина новска није хтила на први позив никаква одговора дати, али да је онамадне опет позвана да одма одговори. Међутим се и то збори да је ту недавно и госп. Стеван Љубиша путовао по неким крајевима Боке с двојцом крајеских комесара, као да развиди и побиљежи штете зимњим поплавицама по Боки учињене; али многи мисле да је под том завјесом сасвим друга намјера прекривена била; јер је госп. Љубиша на многим мјестима ријеч о домобранству водио, и казивао, како нови начин, на који би се имало домобранство завести, не би по Боку био шкодљив, него још на против добар и користан. — Има дакле и много нас који сумњамо, да и онај вишенепоменути корак наше политичке власти, стоји у свези са намјерама, да је наша влада свакако сканила ландвер у Боку увести. — Нека влада чини како боље зна, а ми би само је свјетовали, да она боље нас и наше околности проучи, па да нас на миру остави. Бокелци су од вазда били домобранци, који су знали пушком и ножем владати. Њих треба пуштити да се владају, као што су се и дослед владали; јер занасе нико их неће знати боље устројити, но што се сами у мучи и потреби устројити знаду. За вјерност њихову пак, нико им приговора не може учинити, само ваља осјетљивост њихову поштовати. Они ће сви до најзадњега на кућном прагу спржити се и изгинути, ама им не треба говорити, да ће их ко од куће дизати и некуд на другу страну ван Боке водити. Па све да се подложе устројству ландвера, кад би се сила и притисак употребиле, они би се у одсудном часу ипак вољали пуштити да их снага јача на њиховом истом огњишту сатарише, но што би се дали од својих кућа одвести. Јамачно кад би наша влада ове истине темељито проучила, она би се увађања домобранства у Боки трсила, да се уклони чегрстина између себе и овдашњег народа, који доиста вјеру

негази, али ни своја права непушта. — Немогу вам међутим премучати, а да вам не напоменем, да неки опет мисле и говоре, да се оне војничке припреме чине с њекаквим погледом на Босну и Херцеговину, наводећи да то све стоји у свези с њекаквим комбинацијама у Хрватској и са војеним припремама по свој Далмацији. Али ово узмите само као мњење појединих људи, који хоће своју да рекну; па ако погоде — добро, ако непогоде — није ништа ни речено.

Сад да пређемо и на друго. У неђељу у јутру изпуштени су из криминалног затвора у Котору ваши тобожњи политички преступници, поп Мато Стојанов Кривокапић и његов исти брат с Цуца, које је комесар Шарп прије три мјесеца у Рисну везао и у Котор одпремио, зато што је поп у једном дућану пјевао народну цјесму о задњем устанку бокешког, у којој се само Вагнер и Фрац озлогласују, а ћесар похваљује ради помирења у Боки. Они су обојица за велеиздају код овога суда објужени, те их је овај суд, као некомпетентан да о велеиздајама пресуђује, морао суду у Задр слати. Но суд задрски пенашавши никаква трага велеиздају у њихову прекршају, врати их опет прије једнога мјесеца и више дана у Котор да им овај суд суди. Ово се код нас зове ићи од Ирода до Пилата. Слушали смо из поуздана извора, да је овај суд био готов да баш ових дана сврши осуду над тим већим преступницима, и то да осуди пона на двије неђеље затвора, а брата да му пушти као са свим недужна. Кад, ал' ето изненада стиже крајево помиловање (амнестија), које се и на ову двојицу изљило. Чујемо да је ваша влада чинила нуждне кораке у Задру, али да све то није помогло, премда су узроци били темељити и разборити. (То је истина. Ур.) Ово је први ваља случај, да се неко под тужбу и истрагу ставља ради пјевања или читања простих наших народних пјесама: па чини нам се, да би било политичније тај посао почети са својим него ли са туђим поданицима, особито с Црногорцима, који доиста сада поштују књијске одношаје на границама, и владају се како се само поштени сусједи владати могу. — Наша влада требало би да боље пази на неке своје назорнике за јавну сигурност, који у даној прилици не би зар ни рођеног брата поштедили, само да себе боље препоруче. Каже се да људи могу кад пригну и у јају длаку наћи; али то не треба, особито на граници, радити и без невоље мак на конач изгонити. (И то је истина. Ур.)

Још једну. У неђељу нам такођер стиже брзојавна вјест из Задра од поуздана извора, да је архимандрит Петрановић наименован за владу бокешког. Та нас је вјест весма обрадовала; јер добивамо човјека, и доста учена, и доста разборита и уљудна, те се надамо да ће нам бити добар пастир, којег неће епископски положај узохолити, и као неке друге довести да себе, као суште Христове на земљи држе, а како по христовим стопама корацају, исти се Христос грози и виче: “Горе вам!” —

Ваш је “Црногорац”, овде добро примљен, и радо га читамо. Хајдете том стазом на се небојте: Бог ће помоћи и напорити. —

У ПОДГОРИЦИ, 11. фебруара. — Подгорички кајмакан пође у село Љешкопоље и ту се устави на конач и покупи оба села и тражаше од њих за брда плату травнину на годину за говеда по три гроша а за овцу један грош. Но сељани му одговорише, да му неће дати ништа. И он када више да су сељани тако одлучни и да му ту нема ћара, оде у Подгорицу и заиска и од Подгоричана онолику исту глобу, али му и Подгоричани одговорише да му неће дати ни паре. И тако се наш кајмакан покуњи и остаде на миру, а то му јз и боље, него терати мак на конач са народом, који има и свијести и снаге, те се одупире самовољи. (Још нам дописник јавља о старим шишанама, које су Турци били узели и прије четири године предали Миралајбегу, но то и остало у допису изостављамо, јер није толико важно. У.)

ПРИЗРЕН, 8. фебруара. — Хоћу ево и из сријед ове наше лијепе старе Србије, ће прије цветаше наша слава, да вам напишем коју ријеч. Унапријед можете већ знати, каквијех ћете гласова највише чути од нас, јер како ће Србин да се и весели у варварском турском ропству.

Како је лијепа и богата ова земља а како је опет тужна и сирота! Силецилук је утуче, обори, ошљени и понизи — па како да људи ликују, када, чини нам се, ни тиче не поју овдје онако весело као у другијем, сретнијем земљама. Можда би већ заборавили и сами на себе,

и на своју будућност, да нам још није тијех кршева вапијех, тврде узданице наше. Скоро непрестано погледамо ми са краја Шар-планине тамо преко васојевићских планина са већом и живом жељом, да се што пре видимо са поноситијем витезовима Црне Горе као и са осталом браћом нашом, да се видимо амо у Призрену, па да се сви један пут братски обгрлимо у колу јединства српског.

Није ваљада у васколикој турској царевини нијесу наша браћа тако усамљена и управо напуштена као ми овђе; а није ваљада није Србин у већој опасности него ми овђе. Бједни праћедови наши преварише се у зао час и одоше за патријархом Арсеном Чарнојевићем у ћесаревину, напуштише ову рајску земљу, напуштише гробове и задушбине својих праћедова, одселише се у туђину, да се кају и да плачу за својом ћедовином као народ израиљски на ријекама вавилонскијем.

У празне земље српске насели се љути арнаутлак, те нас притискао као мора, па би нас можда још и угушио, да нас не слободни мисао и поглед на вас слободну браћу, те уздајући се у вас и скори устанак васколике браће српске, отимамо се, не били сачували бар свијест српску кад душман све остало отима.

Наш је језик у ове крајеве веома изкварен и измјешан с бугарскијем и арнаутскијем језиком, да је чисто жалосно слушати ономе, који зна како се чисто српски збори

А какве су нам школе? Имамо их мало а и те су нам жалосне и хабене. Да нам није наљана Србина и родољуба Игумелова Симе, који се дању ноћу стара како би што привредно своје народу, на што не жали ни труда ни новца, не би имали ни оvolико. Али ви знате како је то у Турској школе подизати ће нас смјета и Турчин и владика, који није ни мало бољи.

Митрополита Мелентија већ за цијело познајете. Њему је све једно, ма био народ српски ка и стока, он се неће бринути о његовом напредку. Шта је стало грчкоме фанариоту до проsvјете и благостања српског народа? Он купи митрополију за силне новце, па послје гули у дере јадни народ до голе гапре. Не пита се ту треба ли поп, или знали тај поп што? Него се пита: ко даје више аспре? Дође ли каква ваљан Српчић за учитеља, Турци се одмах мрште и питају владика: да ли су му пужни ти страни учитељи? А он одговори: не, имам ја доста, попова и учитеља.

Лаше посласмо пет младића у Биоград у Богословију, да се тамо изражавају. Било би нам мило, када би и свијетли књаз Никола примио којег нашег младића у цетињску богословију. *) Чули смо како је свијетли књаз подигао ту богословију и како добро напредује и да се примају у њу и остала браћа ван Црне Горе, па би ни било мило, кад би који ћетић наш могао доћи у то слободно гвездо соколово, да се научи и освијести, ту ће је чисти српски дух, и да се очеличи па том високом кршу што кроз вијекове одољева сили “цара царева”.

Још ви имам да јавим, да ћемо на прољеће да градимо зграду за женску и мужку школу.

Ваше смо новине примили и радујемо се сваком листу, јер смо жељни гласа од слободне браће наше.

СА УНЕ, 6. Фебруара. — Нас у Босни јако је обрадовао глас, да ће и у Црној Гори излазити новине, јер се од свуда братској ријечи радујемо, а “Глас с Цетиња”, (“Црногорац”, Ур.) увјерени смо да ће бити мелем нашем болу. Дај Боже да нам одмах за њим одјекне са Цетиња и из Биограда и други, радоснији глас, који дуго и жељно чекамо.

Та тјешена, објећања и празнога саучешћа већ смо сити као и овога невољнога стања нашег, које се већ више неможе сносити. Дајте да једанпут чујемо глас јуначке одважности, дајте да се прихватимо посла, којијем ћемо се сви захранити, којијем ћемо кућу стећи, њу утврдити и у њој бити слободни и снажни и чувени и виђени. Ово се стање не смије тријети. Нама који смо у ропству тешко је без вас да већ теже бити не може, а вама који сте слободни не може бити за дуго добро без нас. Сви заједно и на једно, па ето нам онога за чим давно уздишемо под претешкијем игом душманскијем. Овако дријемање кад нас не би скорим пустило, донијело би нам још веће зло на врат, а чисте нам вјере божје, крајње је вријеме да се пробудимо па да прег-

*) Дознали смо поуздано, да је Његова Сјетлаост, кнез Никол а врло радосно прихватио жељу наше браће у Призрену, коју су му изјавили, и да је наредио да се два младића из Стар Србије уче о његовом трошку на овдашњој богословији. У.)

немо јер се тешко подићи кад буде терет јачи од снаге наше, која је и онако измучена.

А да се на нас све веће муке ударају то зна сав свијет а ми најбоље, јер их ми трпимо. Ми ваистину нијесмо више ни кадри замислити никакво зло, које није прешло преко нас и које још једнако носимо. Турци нас глобе гдје год могу и колико год могу. Намет је толики, да га сносити неможемо. Нема ту данка као у другијем државама, него је ово право пљачкање и отимање. И зној и крв нашу пију нам Турци, а ми сканавајући морамо све то да гледамо. Гдје је тако наравно да онда ту нема ни суда ни правде, па тако бих вам могао небројене примјере наводити гдје падају невинне главе хришћанске од селија Турака, и њима не само да нема суда као зликовца него још други невини Хришћани страдају, јер се на њих све обара, да Турци остану чисти и прави.

Ми ни у једноме валији немамо мудра и поштена управитеља земљи, него зликовца горега од свакога Турчина. Што је који Турчин већи он је и бјешњи, више хоће па више и глоби, више тражи па и веће зулуме чини. Тужисмо се толико пута пару у Стамбулу, и никада никакве помоћи. Него баш када који већ додија и дође до тога да се мора уклонити, онда нам пошљу другог валију, који је још гори и пачовјечнији. Тај онда још много бјешње почне владати и угњетавати јадну рају, мислећи да ће убити у њој са свим дух и свијет, да се никад не сјети и против њега дизати тужбе.

Говори се ето и сада да ће нам доћи за валију Аким паша, који је био у Бугарској. Звијерска му је ћуд позната и прочу се свуда а особито међу рајом са своје пачовјечности којом је кињо Бугаре. У народу се говори, нека га нека дође, имали смо ми ако не горијех, а оно њему равнијех тирјања, који су нас тукли, али нијесу утукли, па неће ни он.

Ово самопоуздање у народу, који је толико и за толико трпјео мора кријепити дух у свакоме учвијеленоме родољубу. Али га дуже не треба нипошто остављати у своје искушењу. Док још има снаге у себи ваља му пружити руку избављења, а данас је још има зацвијело, и то ће показати онога часа, када види развијену заставу у руци загрљене Србије и Црне Горе. Варају се сви они, који мисле, да је у Босни умро ерски дух витешки и да се с њом може располагати као са грудвом земље. Србин је у њој и у српску заједницу тежи он, и сваки који му томе стаје на пут непријатељ му је као и Турчин. Вјерујте да је живо то увјерење у свакоме Србину у Босни и то тако јако, да никада неће успјети они који би били ради привући Босну под туђу "крну".

Ја ћу вам писати о овоме други пут и јавићу вам о свијема важнијим догађајима. За сада оволико као одзив из Босне.

ЦЕТИЊЕ 17. фебруара. "Нова слободна Преса", доноси да је мађарско министарство грађевине учинило уговор с Црном Гором, да се створи поштанска конвенција међу том државом и Аустро-Угарском. Вели пак, да је мађарско министарство трговине изразило прије свега жељу, да црногорска влада умножи и уреди поштанске штације у својој земљи, и да установи једнаку тарифу за писма и пакете, што иду у Црну Гору и из ње долазе, те тако да се гарантира све оно, што прима пошта за одправљање. Наставља даље иста "Преса", да је то највише учињено због тога, што досад није било могуће одправљати веће пакете у Црну Гору, но да ће се на основу реченог уговора, који је пробитаган за обе државе, томе злу стати на пут. И најпосље каже та "слободна Преса", да је црногорска влада пристала на тај уговор, и да је уредила и умножила све поште у својој држави. — "Слободна Преса", била је доста веома слободна кад је овакове неизправне вјести побрала и на јавност изнијела. У самој ствари то је, да је Црна Гора занемарла склопити поштанску конвенцију с Аустријом. У том погледу, у колико смо обавјестили, писано је с Цетиња великом канцелару Бажету, и до сад није друго учињено, но само толико, што је црногорски вјереник за тај посао, дао у Задру објаснења на њека питања управљена од стране бечког министарства трговине, које ће се јамачно бити ставило најпре у споразумљење с мађарским министарством трговине гледе тог посла. Ни уговор дакле, нити конвенција нијесу још учињени и с мађарским ми-

нистарством није се Црна Гора ни посредно ни непосредно договарала.

— Из Боче которске јавља се опет бечком "Вандереру", да се у Црној Гори спремају да на Турке ударе због Малог и Већег брда, и да Херцеговину освоје. — Ово значи писати, што дописнику на перо пале, без познања како ствари стоје. Посао Великог и Малог брда већ се онако довршио, како је међународна комисија осудила, и Порта је већ Црној Гори новчану накнаду од 120,000 фор. исплатила. Ако дакле политика Црне Горе према Турској и остаје вазда иста и истовјетна, за овај сами момент ипак као да нема намјере да се на Турску удара; питије у колико нам је познато истинито што се још даље "Вандереру", доставља, да је Црна Гора у ту сврху какве помоћи од Србије тражила и да су зато Црногорци озлојеђени на владу у Србији, те да јој пребакују да је издајца српског народа, што им тобож изнеке помоћи није дала.

Тај исти дописник јављајући вишеспоменутом бечком часопису за излазак нашијех новина па Цетињу, наводи да се држи, да су оне орган кнежев, којему је издвалац први кнежев секретар. — По овоме рекао би се да те вијести није писао неко из Боче, по да су у истом бироу "Вандереру", сковане. "Црногорац", је орган Црне Горе, у којој доста бирократска устројства нису продрла, по су кнез и народ једно тијело, једна душа. Црногорац је подигнут да заступа словенске интересе уопште и да буде чисто народно гласило; а ко би о том још сумњао нека га узме на чита.

Ово смо били дужни исправити, а и од сад ћемо увјек, као што смо обећали у првоме броју, пазити да се не проносе неистине о Црној Гори, као што је то досада често чињено.

ВИЈЕСТИ ИЗ НАШИЈЕХ И ТУЂИЈЕХ ЗЕМАЉА. *)

* Из Биограда под 2. те. мјес. категорично оповргава обични дописник "Народног Листа", оне брзојавне вијести, које су се скоро по свијем новинама просуде биле, да је српски капућехаја у Цариграду предао споменицу великом везиру гледе тога, да би Турска уступила Србији Босну и Херцеговину. Исти дописник вели: "Ова је вијест без икакве темеља. Лица, која би морала бити добро обавјештена, увјеравају да влада није учинила овај корак који јој се приписује."

* У Прагу држе да ће граф Тафе постати ческим Намјестником, будући је то важно мјесто управљено, по што се досадашњи Намјестник кнез Менсдорф преставио.

* Из Цариграда брзојављају, да је Султан примио румуњског посланика, који је имао палог да цару преда писмо од кнеза Карла, у којем му своју послушност изјављује. Дакле одлазку кнеза Карла из Букурешта нема више ни збора, кад се оваковијем свршетком та глаума окончала.

* У Бечу се државно вијеће отворило. Дне 12. текућег, као што се брзојавља "Народном Листу", у Задр била је бурнога претресања. Допуштено је да се намети могу покупити за један сами мјесец дана. Струум и Гискра говорили су жестоко против новом министарству. Грокољски у име Пољака изјавио се за октомбарску повељу од 1860 год.

* Из Беча 11. фебруара. Бечке званичне новине доносе наименовање барона де Претиса Намјестником за Трст и Приморије тришћанско.

* Из Лондона као најновију вијест о раду лондонске конференције читам у потоњијем новинама, да је сједница исте конференције овластила Турску да може дозволити пролазак ратнијем бродовима кроз Дарданелу, изузимајући руске и румуњске бродове. Кажу да се руски посланци није ни вјешт учинио овој пресуди, а турци опет да се није смио усудити ни да своју ријеч о томе изусте. Србија није слала свог заступника на ову конференцију, као што се било рекло.

* Новине које излазе у Бордоу, гдје је сада скупштина француска, јављају, да је мир између Пруске и Француске већ тако рећи утврђен. Питање о Елзасу и Лотрингену ријешено је повољно за Француску. Народна част није повређена. — Нову владу француску признала је до-

*) Вијести под овом рубриком намијењујемо особито црногорским читаоцима, пошто само за њих могу имати важност.

сада Русија, Аустрија, Турска, Швајцарска, Америка а изгледи су, да ће је све државе признати.

* Чује се да ће Луксембуршка због тога, што је за вријеме рата погизала неутралност, платити Пруској два милиона франака и да ће примити пруску посаду.

КЊИЖЕВНОСТ.

* Из штампарије Драгутина Претнера у Дубровнику, ових дана изишла је прва свезка "Дубровника", за 1871., којег издаје народна Читалица дубровачка, а уређује г. проф. Ј. Бујић. Ова прва свезка доноси три чести из крпне изворне приповједке пона Мате Водопића под насловом "Марија"; и прву чест из глуме Шишмана Красинскога, којој је наслов "Небожија Комедија", а превод је врлоп филолога дубровачког Петра Будмана. Дјело излази у шест годишњијех свезака, а цијена му је за сву годину један ф. и 10 новчића, или 11. гроша. Писано је латиницом, а свака свезка износиће пет табала врло укусно штампанијех на великој осмини. Ми га од срца препоручујемо нашијема читаоцима, колико ради његовог за коју се даје, толико више ради избора његова садржаја.

* Из исте штампарије Претперска, изишла је такођер прије неколико дана књига, под насловом: "Свети Влахо бискуп и мученик од Севаста дубровачки бранитељ"; — Ову је књигу написао латиницом вриједни каноник дубровачки Стијено Скурла. Она има 206 образа на осмини са сликом свечевом у почетку. Писана је језиком чистим и преплетена многијема догађајима из врло занимиве дубровачке повјестнице. Цијена јој је само 1 фор. и 30 нов. или 13 гроша.

* Од нове године почео је опет излазити наш омиљени "Змај", и то у Бечу и много знаоружанији него што је до сада био. Он доноси сада много веће и лепше дрворезе, а здраве шале и поштене сатире има у изобиљу. Рукописи се шаљу дру Јовану Јовановићу у Нови Сад, а предплате: Администрацији "Змаја", у Беч, Алзергрунд. Препоручујемо га нашем звијету са искреном жељом, да се рашири по свијема крајевима нашијема.

* У Биограду је почео излазити ове године "Трговачки гласник", лист за материјалне интересе, трговину политику и науку. Уредник му је г. Чedomил П. Маринковић; цијена?

* Из "Младе Србадије", прештампано је "Иде ли свијет на боље или на горе", расправа о природном развјетку љутства, од Милана Кујунџића. Цијена 30 новчића.

* Адам Стефановић академички сликар у Бечу, начинио је слику Цара Душана Синога у царском одјелу, и слику рускога цара Петра Великога. Слике су велике 24", а могу се добити свака по 2 фор. и 50 новчића. Распродаваоци добивају 20 постотка, а сликар се налази у Бечу "Најбау Миртхенгасе", Бр. 17.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Наш Коста дугом болести обтерећен, пошавши да у далеком туђем свијету потражи себи лијека и олакшице, преставио се у Исмајли на африканском земљишту дне 13 јануара т. г. у најлепшем цвијету своје младости, бројећи стопо своју 24. годину узраста. Ова је несрећна судба његове родитеље и сву осталу му родбину јако развјијелила и у црно завела, а многобројне пријатеље му и знанце у нашем граду дотле побудила, да су му јучер у нећељу крпни и великијени парастос у овдашњој парохијалној цркви Св. О. Николе удесили и дали, у спомен срдачна и искрена пријатељства, које га је са свима тјесно спајало, а особито с нашијем цјевачкијем друштво "Јединством", којег је и члан био. Опечаљени родитељи покојникови и остали његови сродници, благодаре из дубине свога срца свима познаницима и пријатељима покојниковима, а особито врлом и одличном друштву "Јединству", на таквом знаку срдачне усмене и поштовања, пошто је такоким племенитим саучашћем и њиховом дубоко увређеном срцу одлауло и доста утјехе пружено било.

У Котору 15. Фебруара 1871.,

ПОРОДИЦА РАМАДАНОВИЋА.

Властник Ј. СУНДЧИЋ.